

Actualisering beleidsvisie immaterieel erfgoed

Sophie Muyliaert

07/06/2022

Inhoud

- ▶ Waarom een actualisering?
- ▶ Scope en verhouding tot Strategische Visienota Cultureel Erfgoed
- ▶ Het traject
- ▶ Krachtlijnen van de geactualiseerde beleidsvisie
- ▶ Vragen

Waarom een actualisering?

- ▶ 2006: België ratificeert 'Unesco Conventie 2003 voor het Borgen van Immaterieel Cultureel Erfgoed'
- ▶ Sindsdien voert Vlaanderen een beleid rond immaterieel erfgoed
- ▶ In 2010 een eerste visienota 'Een beleid voor het borgen van immaterieel erfgoed in Vlaanderen'

15/06/2022 | 3

Waarom een actualisering?

- ▶ Visienota 2010 nog steeds een referentietekst, maar na > 10 jaar **nood aan update** en actualisering
- ▶ Sinds 2010 immers heel wat **ontwikkelingen** zowel in het cultureel-erfgoedveld als in het beleid
 - Cultureelerfgoeddecreet 2017: ICE-organisatie, 'functies' voor cultureel-erfgoedwerking
 - CE-sector: fusies en nieuwe rollen
 - Herwerking platform immaterieelerfgoed.be in 2018-2019
 - Beleidsinstrumenten wijzigden of er kwamen nieuwe

15/06/2022 | 4

Waarom een actualisering?

- ▶ **Internationaal** bewoog er heel wat : sinds 2003 groeide de conventie sterk via de 'operationele richtlijnen' met
 - een nieuw hoofdstuk over duurzame ontwikkeling
 - een set ethische principes voor het borgen van immaterieel erfgoed
 - de opmaak van een *Overall Results Framework* (ORF)
 - helpt de implementatie en evolutie van de Conventie 2003 internationaal monitoren
 - heeft een grote impact op hoe de lidstaten de implementatie van de Unesco-Conventie vormgeven en opvolgen

- ▶ Evoluties in **brede samenleving**: belang van duurzame ontwikkeling, immaterieel erfgoed en meerstemmigheid, etc

Scope geactualiseerde beleidsvisie

- ▶ De **Unesco-Conventie 2003** blijft het kader: hoe implementeren we die in Vlaanderen?

- ▶ Verhouding tot Strategische Visienota Cultureel Erfgoed (april 2021)
 - SVN CE kadert in het Cultureelerfgoeddecreet, en formuleert beleidsprioriteiten voor de komende ronde
 - Beleidsvisie immaterieel erfgoed formuleert de beleidsvisie in het kader van de Unesco-conventie 2003: gaat qua instrumentarium breder dan het Cultureelerfgoeddecreet, en over een langere periode (tien jaar)
 - Beide teksten zijn **complementair**

Traject naar actualisering beleidsvisie

- ▶ 2021: input voor geactualiseerde beleidsvisie via een **participatief** traject
 - bevraging stakeholders via 50-tal interviews (CE-sector, intern DCJM, andere beleidsdomeinen, internationale experts, Unesco-erkenden, ...)
 - traject van de rapportage voor Unesco
- ▶ 2022: finaliseren actualiseren beleidsvisie
 - Januari-maart: tekstredactie ism het projectteam (intern DCJM, FARO, Werkplaats immaterieel erfgoed)
 - Terugkoppeling met CE-sector: ICE-domeinnetwerk, erfgoedcellen, collectiebeherende organisaties
- ▶ 20/05/2022: Mededeling aan de Vlaamse Regering : VR 2022 2005 MED.0177/1BIS
- ▶ 28/5/2022 Voorstelling door minister op event Leve immaterieel erfgoed!

Waar vind je de tekst?

Website DCJM: Introductie

<https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur/cultureel-erfgoed/beleidskader/het-vlaamse-beleid-voor-het-borgen-van-immaterieel-erfgoed>

Tekst:

<https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2022-05/Geactualiseerde%20beleidsvisie%20immaterieel%20erfgoed.pdf>

Krachtlijnen

- ▶ Een aantal begrippen uitgelicht
- ▶ De rollen van de Vlaamse overheid in het borgen van immaterieel erfgoed
- ▶ Acht uitdagingen

Een aantal begrippen uitgelicht Definitie van immaterieel erfgoed

“Immaterieel erfgoed is niet-tastbaar. Het zijn die gewoontes, gebruiken, kennis en praktijken die gemeenschappelijke betekenissen en waarden krijgen binnen een actueel referentiekader en die erfgoedgemeenschappen doorgeven over generaties heen. Immaterieel erfgoed is dynamisch; door evolutie in de tijd en door interactie met de omgeving krijgt het nieuwe betekenissen en verandert het gebruik of de functie.”

- gewoontes, kennis en praktijken van **vandaag**, die mensen hebben meegekregen en graag willen **doorgeven** voor de toekomst. Het gaat mee met de tijd, verandert en **evolueert** met mensen mee

Een aantal begrippen uitgelicht Definitie van immaterieel erfgoed

- Sinds visienota 2010 is er **debat** gegroeid rond wat we onder immaterieel erfgoed (willen) verstaan
- Definitie lokt soms debat uit
 - hangt samen met de subsidiëringscontext op het Cultureelerfgoeddecreet, en de vraag: wat doe je met het hele spectrum van 'niet-materiële dimensies van erfgoed(werking)', die niet/moeilijker passen onder de definitie van immaterieel erfgoed (persoonlijke getuigenissen, verhalen gebonden aan plaatsen, vormen van collectieve herinnering en identiteit etc)
 - Er zijn heel wat sporen van verdwenen erfgoed, zoals opnames van stoeten of processies, die vandaag niet meer bestaan

Een aantal begrippen uitgelicht Definitie van immaterieel erfgoed

- In het kader van een beleidsvisie blijft het nodig een **afgebakende en gedragen definitie** te hanteren
 - Dient als basis voor definities die we gebruiken in internationale context en bij de implementatie van de Unesco-Conventie in Vlaanderen
 - Immaterieel erfgoed mag geen containerbegrip worden
 - Door de definitie te verbreden naar allerlei immateriële vormen van erfgoed(werking) dreigt spraakverwarring en riskeren we dat de Unesco-Conventie in Vlaanderen niet meer begrepen wordt

Een aantal begrippen uitgelicht

Definitie van immaterieel erfgoed

- Belangrijk dat we de contouren blijven trekken:
 - **actieve** beoefening van het erfgoed en de band met een **levende erfgoedgemeenschap blijft vooropstaan**
- Tegelijk mogen waardevolle werkingen niet uit de boot vallen:
 - vanuit het cultureel-erfgoedbeleid voldoende ruimte en kaders bieden voor andere niet-materiële dimensies van erfgoedwerking, los van de definitie van immaterieel erfgoed als zodanig. CE-decreet biedt daarvoor een gepast kader.

15/06/2022 | 13

Een aantal begrippen uitgelicht

Verhouding tussen onroerend, roerend en immaterieel erfgoed

- ▶ De drie soorten erfgoed staan vaak in verband met elkaar: Bv Heilige Bloedprocessie in Brugge: zowel de stad als de processie prijken op een Unesco-lijst, het schrijn is een Vlaams topstuk.
- ▶ Ook Unesco-Conventie 2003 legt de link : *“Considering the deep-seated interdependence between the intangible cultural heritage and the tangible cultural and natural heritage.” (preambule bij de conventie)*
- ▶ Om beleid te voeren moeten we duidelijk gedefinieerde en afgebakende begrippen hanteren. Het Vlaamse immaterieel-erfgoedbeleid **focus**t op het levende erfgoed van gewoontes, gebruiken, kennis en vaardigheden.
 - Bv: het immaterieel erfgoed van de reuzencultuur gaat in de eerste plaats over het dragen van reuzen, de technieken en kennis om reuzen te maken, de gebruiken die ermee gepaard gaan, enz

15/06/2022 | 14

Een aantal begrippen uitgelicht

Verhouding tussen onroerend, roerend en immaterieel erfgoed

- ▶ Naast nood aan focus, toch ook belangrijk om het **onroerend en roerend erfgoed** dat verbonden is met het immaterieel erfgoed en de link ermee, te documenteren en te benoemen
- ▶ Zorg voor roerend en onroerend erfgoed draagt bij aan het levend houden van immaterieel erfgoed
 - Bv bij processietraditie belangrijk om voorwerpen op een verantwoorde manier bij te houden en te beheren
 - Ook met onroerend erfgoed hebben veel tradities een nauwe band: bv tradities verbonden met kapellen of Mariagrotten: die moeten we in stand houden om de tradities verder te kunnen blijven beleven.

Een aantal begrippen uitgelicht

Verhouding tussen onroerend, roerend en immaterieel erfgoed

→ Soms ontstaat hierbij een **spanningsveld**:

- ▶ Objecten (bv reliekschrijnen of gewaden, soms Vlaamse Topstukken) kunnen door gebruik beschadigen oplopen of verslijten
- ▶ Tegelijk halen zo'n objecten hun relevantie vaak uit het gebruik ervan in een levende traditie
- ▶ Dialoog tussen alle betrokkenen is daarbij aangewezen

Een aantal begrippen uitgelicht

Verhouding tussen onroerend, roerend en immaterieel erfgoed

► Het is belangrijk de beleidsmaatregelen voor roerend en onroerend erfgoed en voor immaterieel erfgoed **op elkaar af te stemmen**:

- roerend en immaterieel erfgoed : CE-decreet van 2017 voorziet met de 'functies' een **geïntegreerd kader** toepasbaar op alle types cultureel-erfgoedwerking
- cultureel en onroerend erfgoed: 'gewestmaterie' vs gemeenschapsmaterie (twee administraties, twee ministers), maar wel afstemming en samenwerking

Een aantal begrippen uitgelicht:

'Erfgoedgemeenschappen' die 'borgen'

- een groep, of groepen mensen, of soms individuen, die het erfgoed koesteren en zich ervoor inzetten: beoefenaars, deelnemers, toeschouwers, publiek, vrijwilligers, erfgoedorganisaties, enz
- zetten zich in voor het **'borgen'**, dwz actie ondernemen om het erfgoed door te geven

Een aantal begrippen uitgelicht: 'Immaterieel erfgoed in Vlaanderen'

- ▶ De Vlaamse overheid voert een beleid voor alle gebruiken, tradities, kennis en kunde die **in Vlaanderen aanwezig** zijn en waarvoor erfgoedgemeenschappen actief stappen zetten om het door te geven aan toekomstige generaties
- ▶ In de geest van de Unesco-Conventie 2003: een beleid voeren voor het immaterieel erfgoed "*present in its territory*"

15/06/2022 | 19

De drie rollen van de Vlaamse overheid

1. De Vlaamse overheid faciliteert het borgen van immaterieel erfgoed
2. De Vlaamse overheid stimuleert internationale samenwerking en beleidsvoering
3. De Vlaamse overheid bewaakt de kwaliteit

15/06/2022 | 20

Vlaamse overheid faciliteert het borgen van immaterieel erfgoed

- ▶ Via het Cultureelerfgoeddecreet
 - een **netwerk** van dienstverleners in de cultureel-erfgoedsector, landelijke dienstverleners met thematische inzet, de cultureel-erfgoedcellen, het steunpunt voor cultureel erfgoed FARO, en Werkplaats immaterieel erfgoed
 - ook -en steeds meer- collectiebeherende organisaties (musea, archieven en erfgoedbibliotheken) zetten in op immaterieel erfgoed.

Vlaamse overheid faciliteert het borgen van immaterieel erfgoed

- ▶ Via een aantal specifieke beleidsinstrumenten voor immaterieel erfgoed
- ▶ Gericht op erfgoedgemeenschappen
- ▶ Gevat in aparte reglementen – niet in een decreet
- ▶ De huidige instrumenten:
 - Het Platform www.immaterieelerfgoed.be
 - Het reglement op de Inventaris Vlaanderen en het Register van inspirerende voorbeelden
 - Het reglement 'beurzen voor het doorgeven van vakmanschap

Vlaamse overheid stimuleert internationale samenwerking en beleidsvoering

- ▶ Opvolgen Unesco-conventie 2003 via statutaire vergaderingen, werkgroepen etc
- ▶ Selecteren van kandidaturen voor de Unesco-lijsten
- ▶ Uitwerken kandidaturen samen met erfgoedgemeenschappen en cultureel-erfgoedactoren
- ▶ Belangrijke partners:
 - Vlaamse Unesco commissie
 - Intrabelgisch: Franse Gemeenschap, Duitstalige Gemeenschap en Brussels Hoofdstedelijk Gewest – diplomatieke vertegenwoordiging in Parijs

Vlaamse overheid bewaakt de kwaliteit

- ▶ Via evaluatiemomenten voorzien in het Cultureelerfgoeddecreet
- ▶ Via de rapportage voor de Inventaris Vlaanderen
- ▶ Via de rapportages voor Unesco

Uitdagingen

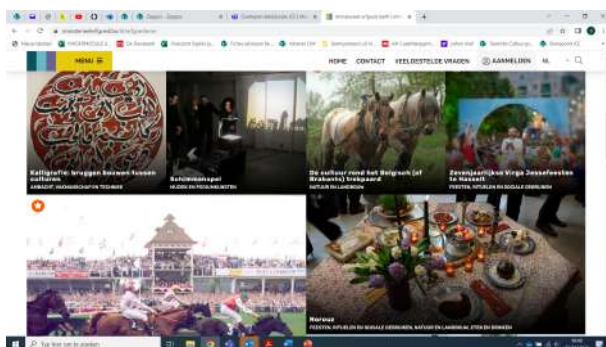
1. Versterken van erfgoedgemeenschappen en immaterieel-erfgoedpraktijken
2. Zichtbaarheid en maatschappelijk bewustzijn rond immaterieel erfgoed vergroten
3. Breder en diverser immaterieel erfgoed in kaart brengen, onderzoeken en documenteren
4. Het immaterieel-erfgoedveld meerstemmig ontwikkelen
5. Immaterieel erfgoed in duurzame ontwikkeling verkennen
6. Immaterieel-erfgoedwerking in de cultureel-erfgoedsector duurzaam uitbouwen en verdiepen
7. Beleid rond immaterieel erfgoed binnen breder cultuurbeleid, andere beleidsdomeinen en beleidsniveaus ontplooiën
8. De internationale beleidsvoering rond immaterieel erfgoed verder uitbouwen en differentiëren

1. Versterken van erfgoedgemeenschappen en immaterieel-erfgoedpraktijken

- ▶ Ontstane dynamiek rond het borgen van vakmanschap vasthouden en een duurzame plek geven binnen het beleid
- ▶ Initiatieven opzetten om de leemte in de financiering voor erfgoedgemeenschappen weg te werken
- ▶ Een sterkere werking ontwikkelen rond de Inventaris Vlaanderen, gericht op een grotere zichtbaarheid, ontmoeting en uitwisseling
- ▶ Het Register van inspirerende praktijken als jong instrument laten doorgroeien

2. Zichtbaarheid en maatschappelijk bewustzijn rond immaterieel erfgoed vergroten

Verdere ontwikkeling platform immaterieelerfgoed.be

Zichtbaarheid in de media, aansluitend bij de interesse voor human interest en nabijheid

Evenementen als *Leve immaterieel erfgoed* laten uitgroeien tot een jaarlijks netwerkmoment dat immaterieel erfgoed voor een breed publiek in de kijker zet

3. Breder en diverser immaterieel erfgoed in kaart brengen, onderzoeken en documenteren

- ▶ Inventaris Vlaanderen toont vandaag nog niet de diversiteit aan culturele tradities -> volgehouden en bijkomende inspanningen zijn nodig
- ▶ Rond bedreigd erfgoed is er vandaag nog geen beleid -> ook bedreigde tradities en praktijken in beeld krijgen
- ▶ In het erfgoedveld kunnen onderzoek en studies rond immaterieel erfgoed worden ontwikkeld en uitgebouwd - veelbelovende ontwikkelingen in de academische wereld en het hoger onderwijs verdienen aandacht
- ▶ Nog niet veel data rond immaterieel erfgoed -> meenemen in lopende trajecten rond datamonitoring

4. Het immaterieel-erfgoedveld meerstemmig ontwikkelen

- ▶ Publieke debatten steeds meer op de voorgrond (zwarte piet, Aalst Carnaval, dierenwelzijn, ...)
- ▶ De *Verklaring van Ethische principes* ikv Inventaris Vlaanderen, als jong instrument nog verder ontwikkelen om meer ethisch bewustzijn en een reflex rond meerstemmigheid te creëren
 - Omkaderende acties (studiedagen, vormingen) vanuit erfgoedsector
 - Ervaringen uitwisselen met andere landen die vaak gelijkaardige discussies kennen,
- ▶ Onderzoek kan thema's helpen duiden en context bieden

5. Immaterieel erfgoed in duurzame ontwikkeling verkennen

Sterke link tussen immaterieel erfgoed en duurzame ontwikkeling

Erfgoed duurzaam doorgeven aan volgende generaties staat centraal in het beleid
 Immaterieel erfgoed soms zèlf een bron voor duurzame ontwikkeling (bv kennis over onze natuurlijke omgeving)

'Sustainable Development Goals' van de VN door Unesco binnen de 2003-conventie vertaald

spoort lidstaten aan errond aan de slag te gaan
 binnen huidige beleid al aanknopingspunten bv binnen de beurzen vakmanschap
 komende jaren de link tussen immaterieel erfgoed en duurzame ontwikkeling actief verder verkennen
 samenwerking met andere beleidsdomeinen zoals toerisme, onderwijs, natuur en bos etc is hierin belangrijk

6. Immaterieel-erfgoedwerking in de cultureel-erfgoedsector duurzaam uitbouwen en verdiepen

- ▶ Wijdvertakt netwerk van organisaties actief rond immaterieel erfgoed: het vruchtbare ecosysteem blijven voeden en verduurzamen
- ▶ Aanbod van dienstverlening voor erfgoedgemeenschappen niet altijd inzichtelijk -> nog meer inzetten op een duidelijk gecommuniceerd aanbod
- ▶ Collectiebeherende organisaties steeds talrijker actief rond immaterieel erfgoed
 - Niet verplicht – eigenheid van de organisaties primeert
 - Werkplaats immaterieel erfgoed met de collectiebeherende organisaties verder aan de slag rond concretisering van de decretale functies
- ▶ Gestandaardiseerde registratie van immaterieel erfgoed vormt een uitdaging
- ▶ Vanuit platform immaterieelerfgoed.be digitale ontwikkelingen opvolgen en zich inschakelen in culturele ecosysteem van de culturele sector waar zinvol of mogelijk

7. Beleid rond immaterieel erfgoed binnen breder cultuurbeleid, andere beleidsdomeinen en beleidsniveaus ontplooiën

- ▶ Immaterieel erfgoed zit in alle maatschappelijke domeinen
 - optimale wisselwerking met het bredere cultuurbeleid en andere beleidsdomeinen essentieel voor een slagkrachtig beleid
 - stappen vooruit zijn lange-termijnwerk
- ▶ Meer wisselwerking met het onroerend erfgoedbeleid, het toerismebeleid en het onderwijsbeleid zijn prioritair
 - Uitwisseling en het wederzijds de vinger aan de pols vaak al een eerste stap
 - Bestaande samenwerkingen en overlegstructuren benutten
- ▶ Lokale besturen vaak nog weinig vertrouwd met het Vlaamse beleid > samen met partners als VVSG en Op/Til initiatieven opzetten om meer te sensibiliseren voor immaterieel erfgoed
- ▶ Ook federale overheid heeft bevoegdheden met weerslag op immaterieel erfgoed, bv rond de socio-economische positie van beoefenaars van 'erfgoedberoepen' (beurzen vakmanschap)-> waar mogelijk en zinvol binnen de Interministeriële Conferentie Cultuur het gesprek aangaan

8. De internationale beleidsvoering rond immaterieel erfgoed verder uitbouwen en differentiëren

internationale werking vaak minder bekend -> meer proactief en helder communiceren, op maat van de doelgroep

sterke expertise aanwezig in Vlaanderen verbreden en verduurzamen

Aan de Vlaamse Unesco-commissie advies vragen rond een *Unesco-category II centrum*

nieuwe kandidaatstelling voor het Unesco-comité overwegen -> biedt kansen om opnieuw een aantal jaar mee aan het stuur te zitten in een periode van noodzakelijke hervormingen

uitwisseling en netwerking onder Unesco-erkenden opzetten: biedt kansen om van elkaar te leren

het Europese beleid meer verkennen, en aan de slag gaan rond oa de aanbeveling en resolutie rond immaterieel erfgoed van de Raad van Europa.

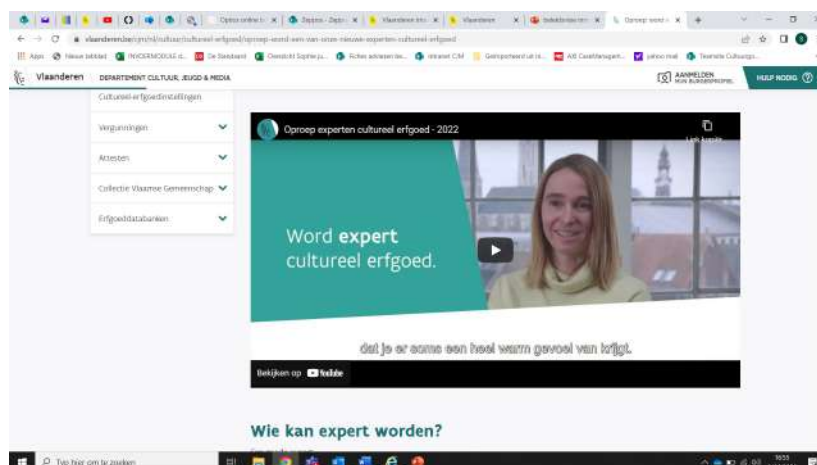

Immaterieel erfgoed is overal en van iedereen

Met vele partners aan de slag rond de geactualiseerde beleidsvisie

Oproep: word expert cultureel erfgoed!

Vragen?

DEPARTEMENT
CULTUUR, JEUGD & MEDIA

Vlaanderen
verbeelding werkt